

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın, Çevre, *Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Mehmet ÖZHASEKİ* tarafından Anayasa'nın 98'inci TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılması konusunda gereğini arz ederim.14.09.2023

Halide Türkoğlu
Diyarbakır Milletvekili

Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı 2015 yılında kentin yerel yönetimlerinin, sivil toplum kuruluşları ve bilim insanlarının yoğun çabası sonucunda UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine alınmıştır. Dünya Miras alanının varlık nedenini oluşturan Suriçi ise iki miras alanını tamamlayan tampon bölge statüsündedir. Suriçi aynı zamanda kentsel sit olarak tescilli bir alandır. Miras alanının korunması, yapılacak her türlü müdahale, onarım ve değişiklik kararı taraf olunan uluslararası sözleşmeler, ulusal yasa ve düzenlemeler gereği koruma altındadır. Ancak bugün gelinen aşamada Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan tarihi kent adeta yok olmakla karşı karşıyadır.

Tarihi kent yıkımının bir bütün olarak çatışmalardan sonra gerçekleştiği, tescilli yapıların birçoğunun bu esnada yıktırıldığı, gerek dönemin Alan Başkanlığı ve TMMOB raporlarında gerek uydu görüntülerinde açığa çıkmıştır. Alandaki tahribat Suriçi 'nin kamulaştırılması, alanla ilgili yetkinin Kültür ve Turizm Bakanlığından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredilmesiyle hız kazanmıştır. Yine çatışmaların yaşanmadığı Alipaşa ve Lalebey Mahallelerinde çatışma sonrası eş zamanlı yıkım politikaları sürmüştür. Suriçi'ndeki tahribat, fiziki doku ile birlikte sosyokültürel dokuyu da yok etmiştir.

Dünya Miras Alanı Tampon bölgesi Suriçi'nde yaşayan 24.000 insan, güvenlik güçleri tarafından zorla göçe tabi tutulmuştur. Bir gecede; evsiz, işsiz kalan Suriçi halkı kentlerinde mülteci gibi yaşamak zorunda bırakılmıştır. Kamulaştırma kararıyla mülkiyet hakları ellerinden alınmış ve evlerine bir daha geri dönememiştir. Halkın yerinden edilme süreciyle birlikte 2016 Koruma amaçlı imar planında yerleşim alanları ticari alanlara dönüştürülmüştür. Gelirlerini Hevsel Bahçelerinde tarımsal üretim yaparak sağlayan Suriçi halkının Zorunlu göçle birlikte Hevsel ile bağı koparılmıştır. Bu da Hevsel Bahçelerinde Endüstriyel tarıma geçişin nedenlerinden birini oluşturmuştur.

Yalnızca toprak üstü değil, arkeolojik katmanlar da tahrip edilmiştir. O dönemden bugüne Suriçi'nin %46'sının tamamen yok edildiği tespit edilmiştir. Belediyelere atanan kayyumlar ise miras alanındaki tahribatlara sebep olan projelerin öncüsü olmuş, Dicle Vadisinde özellikle de On Gözlü Köprü'nün çevresindeki kaçak yapılaşmaya göz yummuştur.

8 yılın ardından UNESCO Dünya Miras Merkezi'nin Reaktif Misyon Komitesi alanda yapılan incelemeler neticesinde bir rapor hazırlanmış ve miras alanında yapılmış çalışmaların büyük bölümünün yanlış olduğu, mirasın alanının Evrensel Üstün Değerine zarar verdiği, hatalı müdahalelerden vazgeçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dünya Miras Merkezi, tüm bu tahribat süreçlerine dayanarak Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçelerinin '**Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi**'ne kaydedilmesi için bir taslak karar hazırlamıştır.

Bu kapsamda;

1. Bakanlığınız Dünya Kültür Mirası listesine alınan bu alanlarda alanın üstün evrensel değerinin tahrip ettiğini kabul etmekte midir?
2. Restorasyonlardan sorumlu kurum olan Kültür ve Turizm Bakanlığı "*Miras alanında; Anıtlar üzerinde zaman zaman yapılan uygunsuz ve istilacı restorasyonların; Alanın üstün evrensel değerinin ciddi şekilde aşındırdığı belirtilmiştir*" tespitini kabul etmekte midir?
3. UNESCO'nun taleplerini ilgili bakanlık olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı karşılayacak mıdır?
4. Suriçi Tampon Bölgesinde daha fazla yıkım ve imar da dâhil olmak üzere mülkün evrensel üstün değerini etkileyecek tüm projeler durdurulacak mıdır?
5. 2016 yılı Koruma Amaçlı İmar Planı uygulamasının durdurularak 2012 Koruma Planına dönülecek midir?
6. Alan, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetkisinden alınıp, olması gerektiği gibi tekrar Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilecek midir?
7. Hevsel bahçeleri ve Dicle Vadisini bir bütün olarak koruyacak yasal düzenlemeleri yapılacak mıdır?
8. Gerekli yasal düzenlemeler yapılarak Dicle nehir statüsüne kavuşturulacak mıdır? Kıyı koruma kanuna dahil edilecek midir?
9. Hevsel Bahçelerinde endüstriyel üretimin önünü açan girişimler durdurulacak mıdır?
10. Dicle Vadisinde özellikle de On Gözlü Köprü'nün çevresindeki kaçak yapılaşmaya karşı Bakanlığınızın bir girişimi olacak mıdır?
11. Zorunlu göçe tabi tutulan 24 bin kişinin Suriçi'ne geri dönmeleri ve evlerini inşa etme hakları sağlanacak mıdır?